

ÚJ TÓT ELBESZÉLŐK

A HÁBORÚ utáni európai prózai elbeszélő irodalom néhány esztendő alatt súlyos válságon ment keresztül, míg ismét megtalálta az elbeszéléshez szükséges nyugalmat, elmélyedést és ami a földolog, a fizikai időt. A nyugtalan, leszegényített, majd konjunktúrás és spekulációs esztendők embere olyan elbeszélő irodalmat kapott, mint amilyen ő maga volt. Sűrített életű, szenzációkban és cselekményekben tobzódó termékeket, melyeken a film hatása is kétségbevonhatatlanul meglátszott. A kaland- és detektívregények áradatába vetették magukat az emberek, majd pedig az érzékiségre számító erotizáló, úgynevezett pszichoanalízist mímelő termékeket kapkodták, úgyhogy megdöbbenve kérdezték az igazi irodalom hívei, akiket akkor ez a megbomlott ízlésű áradat maradiaknak, avultaknak csúfolt, mi lesz a komoly elbeszélő irodalommal, hát mindig el fogja majd az orra elől kapkodni a papirost és a munkaerőt az előléptetett és javított külsővel tetszelgő ponyvaáru? E korszak irodalmának jövő történetírója igen súlyos feladat előtt fog állni, amikor ezen néhány év prominens regényíróinak és novellistáinak hebehurgya zagyvaságait kell elolvasnia. Különösen Közép-Európa volt az elbeszélő irodalom háború utáni hanyatlásának színhelye. A leghosszabb ideig ezen a területen volt kábult a komoly regény és novella és ebből is magyarázható az, hogy mihelyt föleszmélt és múzsájára a középeurópai nemzetek ismét felfigyeltek, a piacot elárasztották a külföldi regényirodalom komoly képviselői, különösen az angolok, amerikaiak, akik nem vesztették el a háború következtében kontenánuszukat, nem nyomta le őket az infláció és reparáció, nem vesztették el országuk területeit, gyarmatait, nem rohant és pusztított közöttük forradalom és egyenetlenség, hanem megőrizték a dolgok felett álló elbeszélőnek higgadt szemlélődő, az embereket megfigyelő, a cselekményekbe elmélyedő álláspontját. Míg Európa a lázasan lüktető, filmutánzó, rapszódikus elbeszélésekben igyekezett a tömeggyártás maximumát elérni, addig Angliában és Amerikában a szélesen megalapozott, nagyarányú regény renaissance-át érte meg, aminek hatása az utolsó években Európa elbeszélő irodalmán is meglátszik és ma már el lehet mondani, hogy az elbeszélő irodalomban tobzódott ponyvaáradat fel van tartóztatva, sőt már visszafelé hömpölyög.

Ennek a fejlődésnek a vonalát megtaláljuk az országunktól elszakított Szlovénia elbeszélő irodalmában is, melynek megelőző évtizedei igen komoly és tekintélyes regényirodalmi eredményeket tudnak felmutatni. A tizenkilencedik század és a huszadik század első negye-

dének maradandó és igazi alkotásai a tót elbeszélő irodalomban a háborút megelőző rövid három évtizedben születtek, amely korszak nagy férfiai univerzális képzettségű férfiak voltak és kultúrájuk elhanyagolt ugar földjén mindent ők csináltak, hogy hasznos és ápolt növényzet terebélyesedjen ki a gyom és idegen palánták helyén. Költők, nyelvészek, történetírók, politikusok, egyházi vezetők, tanárok, közgazdászok és novellisták és regényírók voltak egy személyben. Nem is lehet csodálkozni azon, hogy nagy munkájukban éppen ezt a fát nem ápolták eléggé és hogy nem hajtott dús lombozatot és néhány ága kivételével csenevész maradt. Elmaradottságát előidézte még az is, hogy majdnem 1880-ig a romanticizmus kiszikkadt és minden erejét vesztett talajából volt kénytelen táplálkozni. Igen erőteljes tehetségnek kellett lennie annak, aki a mindent uraló dilettantizmus és romanticizmus dacára maradandót tudott alkotni, mint például Kalincsák János,¹ aki a szlovenszkói nemesség életéből és múltjából merítette témáit, melyeket derűs könnyedséggel kezelte. Kívülről csak néhányan tudtak egy-két regényt az irodalomtörténet részére alkotni, mint például Feriencsik, Kubány, Pauliny-Tóth, Zechenter és Tomásik,² ezek művei azonban ma már kiállítási darabok, melyek az irodalomtörténet elülső polcain állnak és olyan avultak, mint például nálunk Jósika. Könyveikben a német és magyar hatások erősen meglátszódnak. Mögöttük a hátsó polcokon vastag porrétegtől takarva elbeszélések, rövid regények hosszú sora fekszik elfeledten, az idő molochjától elmállasztva.

1880-ban kezdődik a tót elbeszélő irodalomnak tulajdonképpeni termő korszaka. Szorgos kezek, határozott tehetségek kiemelték a romanticizmus szegényes földjéből és átültették az élet humuszába. Nem dilettáns és amatőr kertészek kísérleteztek vele, hanem olyanok, akik semmi más egyebek nem akartak lenni, mint csak az elbeszélő irodalom kertészei, hivatott elbeszélők és ámbár óriási nehézségekkel, akadályokkal kellett megküzdeniök, nagy munkával, múlhatatlan alkotásokkal ajándékozták meg nemzetüket.

Ezen korszaknak két nagy tót elbeszélője volt: Húrban-Vajanszky Szvetozár és Benczúr-Kukucsin Mátyás. Két egymástól teljesen különböző egyéniség, akik egymástól független irányban jelölték ki a tót prózai elbeszélő költészet irányvonalát. Húrban-Vajanszky orosz írók, különösen Turgenyev hatása alatt a tót középosztály életét rajzolta. Realista akart lenni és ámbár távol állt a romanticizmustól, gyakran lírai elrajzolásokba tévedt, melyek azonban regényei koncepciójának nem ártottak. Nagy regényeinek csináltsága az elbeszélés, a mesélés folyamatosságának rovására szolgál, amely hiba kisebb regényeiben, különösen novelláiban nem található és ezeknek valóságos mestere.³

¹ Kalincsák 1842—70 időszakban írta regényeit és elbeszéléseit: Restauráció, Orava, A testvér keze, Szerelem és bosszú, Liptói herceg stb.

² Feriencsik Miklós regénye: A jedlovai tanító. Kubány Lajos: Velgatha, Pauliny-Tóth Vilmos: Csák Máté, Tomásik Sámuel: Kurucok, Malkotensek, Zechenter—Leskomiersky Gusztáv: A lipoviani telep.

³ Húrban-Vajanszky főbb regényei és elbeszélései: Késő nemzedék, Repülő árnyak, Kóró, Száraz ág, Kotlin, Gyökér és hajtásai, Kandidátus, Vén asszonyok nyara, Lelki béke, Három Kabanos, Két nővér, Éjjel a sziklán, Fekete idealista, A fávágó felesége, Esküvői ruha, Egy kétségbeesett leveleiből, Liliom, Elvonuló vihar, Kis városban, Hegedű, Fogoly cezárezics, Bűn és bűnhődés, slb.

Benczúr-Kukucsin egy Istenadta művészi mesélő, aki derűs jóssággal mondja el a nép köréből vett témáit. Mikszáthoz hasonlították sokan, de a hasonlat nem nagyon találó, mert Kukucsin sokkal közelebb állt a néphez. Mikszáth a népről mesélt és sokszor adomaszerűen, Kukucsin a népből mesélt. Tösgyökeresen, teljes közepéből, de művészi virtuozitással és együttérző, sokszor könnyeken keresztül mosolygó szívvel és ebben a tulajdonságban rokon Mikszáthtal.¹

A következő három évtized tót elbeszélői többé-kevésbé e két főalak köré csoportosultak. Megemlítendőek: Podjavorinská Ludmilla, Maróthy-Soltész Eléna, Uram-Podtatransky Gergely, Vansó Teréz, Timrava-Slancsik Erzsébet, Bielek Antal, Jeszenszky János, Csaják János, Gregor-Tajovszky József, Gregor Hanna stb. Az utolsó három már átmenetet jelent a mához. Csaják az alföldi tótság életét rajzolta újkori realizmussal, Gregor-Tajovszky Kukucsin nyomaiban haladt, szintén nagy mesélő talentum, azonban nincsen meg benne a mindent feledtető közvetlenség derűje. Mint a csehofil „Hlas“ körül csoportosuló irányzat tagja, az írásaiból ki-kiütöző tendenciának feláldozza a művészi szempontokat, a mesélés természetességét. Felesége, Gregor Hanna, szintén igen tetszetős elbeszélő, akit legtöbnyire a feminizm eszmei problémái foglalkoztatnak.

Gregor-Tajovszkyt, aki a háború alatt cseh legionista százados volt, mérhetetlen, mondhatni vak magyargyűlölet vezeti írásaiban. Különösen a háború alatt Oroszországban írt elbeszéléseinek tendenciája igazságtalan és gyűlölködő. Tavaly láttak ezek két kötetben összegyűjtve napvilágot.² Az egyik kötet, melynek címlapján egy harcshajó, vörösorrú magyar honvédőrmester korbáccsal kergeti előre a tűzvonalba a tót katonát, a „magyar kalodába“ szorult tótság vergődéséről ad novellákat, a második kötetben, melynek borítékja cseh légionáriusok virágos mezőn való fényes menetét ábrázolja, az oroszországi legionista életből találunk naplószerű fejtegetéseket. Gregor-Tajovszky ezen elbeszéléseiben a tót katona egyáltalában nem akart a testvér orosz és szerb nép ellen harcolni. Inkább a levegőbe lőtt. A magyarok hurcolták a tót fiúkat a harctérre, korbács, verés, állandó gúnyolás volt osztályrészük, miközben folyton arra gondoltak, miképpen tudnának az orosz táborba átszökni. A következő néhány idézet szolgáljon a Gregor-Tajovszky háborús novelláinak jellemzéséül:

- Nem fogok lőni, — ismétli gyermeki csökönyösséggel János.
- Lőni, lőhetsz, amerre akarsz ... Magasan az égbe, testvéreinkre nem muszáj.
- És ha megölnek... Fialat életémért és azért a golyóért is kár lesz, mert testvért ölt és nem németet, magyart, örök ellenségemet, — felelte, mintha figyelmeztetni akarná nagybátyját arra, mit olvasgattak odahaza, mit tapasztaltak maguk, hogy Ausztriában a németek tagadják meg a testvér csehek jogainak teljes érvényesülését, tőlünk pedig a magyarok még a pusztai élet jogát is... és most menjünk velük harcolni és még erősebb ostort fonjunk, melyet már amúgy is suhogtattak felettünk, mintha rabszolgák lennénk; tót anyáink arcába köptek, hogy szültek bennünket, hogy tótul beszélni és imádkozni tanítottak. (Jankó Vrabel.)

¹ Benczúr-Kukucsin munkái közül említendő: Ház a hegyoldalon, Meleg fészek, Csendes víz, A chocholovai bácsi halála, Miso, Vak tükör szemet talál, Újoncok, Amy és fény, Ünnepi gondolatok, Fokról-fokra, Dies irae, Hajnalkor, Tarka tehén, stb.

² Rozprávký z Rúska 1915—1920. (Elbeszélések Oroszországból, 1915—1920.) I. 156 l., II. 164 l.

Egy másiktól (Hluchán):

„Nem tudom, vajjon akadt-e éppen az ő részére, mert volt ott több sír, kereszt és név nélkül, azonban a kereszt áll és ha egy-két lépéstől közelebb, vagy távolabb is... De ott van. Hacsak nem valamilyen magyar, aki ott négy kilométerrel a front mögött a konyhánál, vagy a trénnél Magyarorszáért a hasát növeszti, el nem csúfította és magyarul reá nem írta, hogy hát Kotlíák György „kötelességét teljesítette”, vagyis, hogy meghalt.

Miért halt meg? Vájjon özvegye és gyermekei több kenyeret kapnak? Több jogot?...

Tótok! Emlékezzetek: ebben a háborúban a magyaroknak szolgáltok, a magyarok már százezreket küldték a halálba és még jobban fognak titeket eltiporni, szolgaságban tartani, mint a háború előtt, ha fejeiteket, szíveiteket, kezeiteket és fegyvereiteket nem fordítjátok ellenök.“

A fenyőfa alatt című karcolatban:

„No tótok, hogy mulattok? — és mi féltünk érzéseink, tót nyelvünk miatt, hogy ünnepünket veszélyeztetheti még a tót ének is.

Társaim öntudatlanul, én tudatosan aggódok beszélgetésünkért, tót énekeinkért és szerettem volna megkérni a tiszt urakat, hogy legalább ezen a napon ne bántsák tót nyelvünket, ne nevéssék ki, ne tiltsák meg, hogy ebben a szerencsétlen homokos halicsi országban ne emlékezzünk meg szépséges, gyönyörű tót szülőföldünkről, hegyeinkről, völgyeinkről, otthoni Betlehemünkről...“

A Gábris címűből:

„Ostoba! Hát nem tudod, hogy számunkra nincsen már segítség, hogy a magyarok már megfojtanak bennünket, ma már nem is vagyunk tótok, magunk sem tudjuk, mik vagyunk... A magyar uraság robotosai vagyunk; ellenkezéssel nélküli rabszolgák. Nálunk már csak egy kérdés él: engedjétek meg, hogy megélhesünk a halálig, engedjétek meg, hogy dolgozhassunk és a kenyérkét rágassuk, ha a száraz kéréget is... Verejtékünk legyen a tiéd, magyar uram, vérünk hulljon érted, vidd a gyermekeinket és ha kedved tartja, nevelheted őket ellenünk is...“

Gregor-Tajovszky ilyen könyvei után valósággal üdülés Hrusovszky János rövid regénye: A műszívű ember.¹ A regényíró a cseh-tót kritika részéről nagy és megértő elismeréssel találkozott és két évvel ezelőtt az egyik állami irodalmi díj nyertese is volt. Igen szimpatikus és érdekes előszavának a következő megállapítása:

„Maximilian Seebom naplóját emberi dokumentumnak tartom, melynek semilyen közössége nincsen a nacionalista kislelkűséggel és megérdemli, hogy a valóságnak megfelelően közreadassék. Nem azért említem ezt a dolgot, mintha munkámnak valamilyen fontosságot vagy különleges értéket tulajdonítanék, csakis arra helyezek súlyt, hogy végre nálunk is kimondassák a szépirodalomnak az uralkodó politikai előítéletektől való abszolút függetlenségi elve.“

A regény a salzburgi vadászrezd egy különc hadnagyának tragikus történetét adja elő napló alakjában. A rövid tartalom: Seebom hadnagy volt szerelmét, Mina von Riedenburgot, aki egy ügyvéd jegyese, visszahódítja. Seebom érzésküli embernek mondja magát, akinek szíve helyén egy protéza van. Szerelme a frontra való elindulás előtti napon irtózatossá változik át és a leányt, aki érette mindent feláldozott, megalázza, megszegyeníti, elkergeti. Mina von Riedenburg öngyilkos, az ügyvéd amerikai párbaj áldozata, a hadnagy százada élén a Col Bonatán elesik. Rejtélyes és sötét történet, melynek egyes részletei erős tehetségről tanúskodnak, azonban a koncepció pszichológiai alapja téves. A protéza szívnek ténylegesen érzéskülinek kellene lennie, azonban meglepően tud bosszankodni, haragudni, sőt kárörvendez. Azonkívül egyes részletei szenvelgősek, ami az alapeszmé-

¹ Muz s protézon, 83 l.

vei erős ellentétben áll. Az eszme nagyobb elmélyedést igényelt, mindazonáltal a munka igen nagy ígéretet jelent.

Egy másik regény írója, Urbanovics F. Hvetosláv a mai Pozsony társadalmi életéből meríti témáját, azonban ezt úgy teszi, hogy ez a társadalmi rajz igen nagy hasonlatosságot mutat Courths-Mahler történeteivel. Sok bonyodalom, mély szerelmek, cinikus intrikusok stb. A kormányrúd nélkül¹ című regényében triviális mesét sző. Tartalom: Bankár. Anyagi összeomlás. Öngyilkosság. Két lány, az egyik egy vénülő gazdag világfihoz megy, bár egy festőt szeret, a másik egy nőgyűlölő földbirtokost hódít meg. A festő boldogtalanul fest egy allegorikus képet. A szerelmesek összekerülnek. Az asszony megmérgezi férjét. Boldog együttlét Velencében. Az intrikus háziorvos tud a mérgezésről, kényszeríti az asszonyt, hogy elhagyja a festőt és a felesége legyen. Esküvő előtt az asszony a rendőrségen feljelenti magát és kibékül a festővel. Bengáli fény. A könyvnek mindenesetre vannak jó oldalai is. Mikor a cseh-tóttá vedlett Pozsony szellemi munkásait, az írókat és festőket, szobrászokat jellemzi, egész biztosan az életet írta le és ezért ezek a legsikerültebb részletek.

Mélyen érző író Urbán Milán, akinek kétkötetes regénye: Az eleven ostor² a tót falu háborús szenvedéseit, föleszmélését, a falusi tót parasztság forradalmát az „urak“, az elnyomók ellen írja le. A nagy regénynek túlzott tendenciája ártott Urbán e munkában mutatkozó kétségen felüli fényes elbeszélő kvalitásainak. Szerény véleményem szerint az e munkát megelőző novellakötete: Visszhang nélküli kiáltások³ művészi tekintetben jóval magasabban áll és az egyes elbeszélések, mint például Konárscsik-Chrapek István és az Úristen, öregség, különösen azonban Micsin Iova mélyen megragadó, hű rajzai az életnek. Az író tollában lüktet az élet szíve és minden sora szolidaritást, irgalmat kérő szeretetet hirdet azok részére, akiket a sors végigszánt és akiknek fájdalomszülte, kétségmardosta felkiáltásai belevesznek a némaságba.

A kétkötetes regény rövid tartalma: Rásztok falu népe szintén a háborúba vonult. Gyanútlanágukból felocsúdtak, mikor visszatértek a súlyos rokkantak, gyérült a kenyér, rekvirálások, sorozások, a magyar Okoliczky jegyző erőszakkal teherbe ejti a fronton levő Hlavaj Ádám feleségét, aki lebetegedése után öngyilkos lesz. Koreny András két karját és beszélőképességét veszti el a háborúban és jegyese Angyal magyar csendőrmesterrel szűri össze a leveit, majd később egy Lényi nevű magyar önkéntes szeretője lesz. Ilcsikné nevű öregasszony egyetlen fia egy Róna nevű magyar őrmester kínzásai ellen fellázadva, azt lapáttal agyonüti. A tizennyolc éves fiút agyonlövik. A Létay nevű magyar káplán folyton szidja, sértegeti a népet, a jegyzővel tart. Vele szemben az agg dékán, a tót Mrva védi a szenvedő népet és inti azt türelemre. Áron zsidó korcsmáros kiuzsorazza az otthonmaradtakat. Kusnyava kisbíró a jegyző eszköze. Hlavaj Ádám a frontról hazaszökik. Okoliczky megijed. A csendőrök nem tudják a dezertőrt elfogni, aki a népet izgatja. Kusnyava elárulja pénzért a szökevényt, de azután ki is szabadítja. Katonaszág jön a faluba. Hlavaj mindenütt feltűnik, megállítja a jegyzőt, aki egy alkalommal úgy megijed, hogy szélütés éri. A front összeomlása után hazajönnek fegyveresen a falubeliek. Hlavaj a vezetőjük. Elfogják a katonák felét, másik felét a csendőrökkel együtt kiverik a faluból. A jegyző egy szalmás szekéren szökni akar. A patakba dobják. A zsidó korcsmárost elverik és kirabolják, majd Hlavaj örömmáglyának fel is gyújtja a házát.

¹ Bez Vesla, 226 l.

² Zivy vie, I. 195 l., II. 235 l.

³ Vjickricky bez ozveny, 239 l.

Az első rész címe: Elvesztett kezek. A másodiké: Hlavaj Ádám. Az első részben a béna Kreny megszemélyesítője a megalázott, megkínzott és szenvedő tót paraszti népnek, mely nem tud védekezni, mert a háborúban elvesztette kezeit. A második rész hőse, Hlavaj, visszaszerzi a nép elvesztett kezeit, megmutatja, hogyan kell azokat használni és kik ellen. Hlavaj olyan Jánosik-féle alaknak van rajzolva. Mint látjuk, minden rossz ebben a háborús, szenvedő világban a magyarok rovására íratott. Ebben nyilvánul a tendencia, mely azonban nincsen olyan brutálisan kiírva, mint Gregor-Tajovszkynál: a háborúba a tótságot a magyarok hurcolták, megkínnozták ott és odahaza. A tót nép felébredt és elkergette elnyomóit, akik nevetséges gyávaságukban szégyenletesen összekuporodtak. Urbán ezt a cselekményekkel mondatja el. A regény egészen a falu forradalmáig elfogadható, azonban az ezután következő fejezetek naivsága sokat ront rajta. Kár egy olyan tehetséges írónak ilyen gyűlölködő tendenciájú részletekre erejét pazarolnia, mert ez nem segíti elő a nemzetek és emberek megértő közeledését.

A tót elbeszélők között teljesen kiforrt egyéniségével kitűnik Jégé; ez egy Nádossy nevű szlovenszkói nemesi ivadéknak írói álneve. Könyvei közül a Wieniawsky legendája című elbeszéléskötete került a kezembe.¹ Legtöbbsnyire a történeti témákat kedveli s igen szép és tösgyökeres tót nyelven adja elő meséit. Egységes és természetes felépítés, semilyen tévelygés és okoskodás, hanem folyamatos és valószínű események. A jellemek éles kontúrjai, melyek nem mosódnak el túlidealizálás következtében, értékes megfigyelőképesség adják Jégé írói karakterét. A legújabb tót elbeszélő írói gárdához tartozik még Hronsky I. C., aki népies rajzokat kultivál, mint ezt a Mézeskalácsos szív című legújabb kötete mutatja, Gáspár I. Tivadar viszont a Királyi kút című kötetében igen sikerültén más témaköröket keres fel. Lágyság és érzelgősség mutatkozik nála sok helyen. Úgy látszik, itt nyugati minták után indul. Igen derűs és sikerült karcolatokat és elbeszéléseket tartalmaz Zguriska Zsuzsánnának Képek a kopanicáról.² című kötete. Brezova és Miava versengése, a licitáció, Szent Péter a kopanicákon, az amerikai lány című dolgok igen jó kedvet, vidám hatást keltenek az olvasóban.³

Az utolsó évtizednek legkiválóbb és a külföldi nagy regényírók termékeivel egyenrangú tót regénye Vámos Géának Isten atomjai⁴ című megrázó, mélyen emberséges nagy alkotása. Egy töprengő és érző ember pesszimiztikus, de imponáló költeménye, mely magával ragad, sokszor a magasságokba, hogy ezután levigyen a mocsaras mélységekbe abból a célból, ismerjük meg e regényben összesűrített emberi tulajdonságok magassági és mélységi dimenzióit. Sokszor emlékeztet az amerikai Dreiserre, néha a német Wassermannra. Az egyiknek tárgyilagossága elegyül a másik éles lelki boncolóképeségével. Vámos

¹ Wieniawského legenda, 197 1.

² Kopanica = irtvány. Nyitra, Trencsén északi vidékén vannak ezek az irtványos községek.

³ I. C. Hronsky: Medové srdce, 215 1. Tido I. Gáspár: Prikrálovej studin, 160 1. Zuzka Zguriska: Obrázky z kopanic, 179 1.

⁴ Atonny Boha, I. 302 1., II. 310 1.

Géza, ez a magyar nevű tót (apja valószínűleg magyar volt, vagy magyar kultúrán nevelkedett) a tótság egyik legnagyobb regényírója lesz, aki nemzetközi értékévé fog válni. Nemcsak mesélő, de költő is és pedig emberséges költő, aki kényes és nagy problémákat úgy tud feldolgozni, hogy az olvasót nem löki a sárba.

Isten atomjai, — a baktériumok, a legkisebb élőlények. Egy fiatal tót orvos, Zurián Károly, szomorú és küszködő életét írta le Vámos, aki maga is orvos és valószínűleg saját élettapasztalatait vegyítette össze a költészettel. Zurián a baktériumok elleni nagy küzdelemnek szentelte életét, nagy és nemes eszmék hevitették és mikor végre egy prágai kórházban segédorvosi állást kapott, meggyőződhetett arról, hogy egy kórházon belüli igazgatási és orvosi testületet igen alantas érdekek, kenyéririgység, konkurencia, nyereségvágy töltik el. Mint diplomás kulik a kórházi vezetőség kénye-kedvének vannak a fiatal orvosok kiszolgáltatva, míg az osztályvezetők féltékenyen őrködnek a felett, nehogy a fiatalok tanuljanak. Zurián szülőfalujában három rosszindulatú mérges kuvaszt ismert, amelyek sunyi módon mindig megugatták és megkergették, míg végre elbánt velők és elvette támadási kedvüket. A három osztályvezető orvos alattomos-sága ellen védtelen volt. Találóaon hasonlítja össze a három mérges kuvaszt a három osztályvezető orvossal, akik a kórház egyik osztályából a másikba hajszolják intrikáikkal. Életét egy szeszélyes leányhoz való szerelme teszi elviselhetővé. De ez súlyos véget ér, — a leány eltűnik a városi élet forgatagában. A fiatal orvos sok kellemetlen kórházi élmény után a venereás betegek osztályára kerül. Nagy ambícióval veti magát e szakra, ámbár a beteganyag léhasága és rosszindulatú indolenciája sok bajt okoz neki. De legyűri a nehézségeket és egy orvosi felfedezésen töri a fejét. A felfedezéshez szükséges kísérlet céljából a bakteriológiai osztályból szerzett baktériumokkal inficiálja magát. Az elgondolt gyógymód azonban csütörtököt mond. Betegsége rohamosan fejlődik. Egy barátának tartott kollégájának borzalommal elmondja esetét, ennek nincsen jobb dolga, mint ezt a kórházi vezető orvosoknak elmondani. Általános a gyanúsítás, hogy a női osztály betegeivel viszonyt folytatott. A szerencsétlen segédorvost gúnyos kegyetlenséggel a kórházból kidobják. Lelki kínjait tetézi a szörnyű meglepetés, hogy szerelmét az egészségügyi hatóság beutalta a kórházba. A két letiport ember közösen megy a halálba. Ez a regény rövid meséje.

Vámos regényében érdekes korrajzszerű adatokat is szolgáltat a tót ifjúsági irodalmi mozgalomra, valamint a konjunktúrás tótokra nézve. Ír a synátorokról, a zsiros stallumokban levők fiairól (syn = fiú) és azokról, akik „hortobági csikós tótság“-gal szavalják Vajanszky versét: „Büszke vagyok, hogy tót vagyok.“ Ez Vámos nevű írónál bizonyára ízléstelenség. Ha neve Vondracsek volna, akkor talán érthető lenne részéről a szemrehányás.

STEIER LAJOS